

НОВАЯ ДАРОГА

Беларуская тыднёвая газэта на Беластоцкую Анругу

Verlag: Sturmverlag G. m. b. H. Zweigniederlassung Bialystok, Lindenstr. 64, Tel. 437 — Bankkonto Stadtparkasse 700. Anzeigenpreise: z. Zt. ist die Preisliste 1 gültig.

Беласток
9-га жніўня 1942.

Адрас Рэдакцыі: Sturmverlag G. m. b. H. Zweigniederlassung Bialystok, Lindenstr. 64, Tel. 437 — Bankkonto Гарадзкая Каса Ашчаднасьці 700 Цана абвестак паводле лісты цэнаў 1.

Памяці Пётры Рандарэвіча, згінуўшага 20.7.1942 г. у Ракэвічах з рук бандытаў

*З душою чыстай,
З воляй агністай,
Народ з дрымоты ты будзіў —
Наб зварухнуўся,
Н жыццёю прачнуўся,
Наб окінуў цемру і аджыў.*

*З юнай павагай,
Шчыра, з адвагай,
У варожы кіннуўся Ты бой,
І згінуў горды,
Баец ты цвёрды,
За Беларусь і гонар свой!*

К. САГАЦІС.

Англія баіцца за забясьпечаньне Саветаў

Англіскае інфармацыйнае бюро 30 ліпеня абвясніла, што палажэньне на північным Доне такое-ж пажважнае, як і раней. Гэтае заяўленьне акапчальна разьвівае ілюзію пэўных англіскай кругоў, быццам кінутыя пяр у бой новыя рэзэрвы Цімашэнка змаглі-б якім-небудзь чынам зьмяніць абраз вайны на ўсходзе. А з другога боку ўсё больш чуваць праціўныя галасы. Тады, як адна старана пьвердзіць, што быццам пэсьпэка для Сталінграду сталася меншай, другая якраз наадварот — пьвердзіць, што наступ на Сталінград адбываецца з двух бакоў. Падобна гаворыцца й аб Батайску, страту якога саветы яшчэ ня прызналі, што быццам савецкія войскі яшчэ «заўзята нападаюць». Пасуперач пануючым дапушчэньням аб пасьпяховых апэрацыях у сектары Варонежа маскоўскі прадстаўнік газэты «Нью Кронікл» з распачку заяўляе, што баі каля Варонежа ня прыясуць ані якога адпярэньня і ня маюць ніякага ўплыву на галоўную бітву над ніжнім Донам.

Англіцкія паведамляюць аб далейшых пераправах праз раку нямецкіх войскаў і на сьрэдным адрэзку аграмаднае бітвы. Аграмадныя масы нямецкіх войскаў і матарылы перапраўляюцца праз Дон. На савецкай староне, якая знаходзіцца пад пагрозай, праводзіцца ў гарачы працы па ўборцы збожжа.

Аб тым, як военныя плядачы саветаў адбіваюцца на іх гаспадарцы, дае паняцьце ўласная карэспандэнцыя «Таймсу» з Масквы. Там зьвяртаецца ўвага на тое, што для англіцаў унадак Растова яшчэ будзе навінай, калі выявіцца роўнасьцю яго пасьледкі асносна Каўказскага абшару. В Растова выходзіць дарога на Баку, сам

горад знаходзіцца над Азоўскім морам і зьяўляецца выхадным пунктам суднаходства на Дану. Усё гэта сьведчыць аб вялікім значэньні Растова, як гаспадарчага цэнтру, страту якога пельга пэлааньваць. Немцы занялі пяр перадзвычай ураджайны край. Страты аднаго толькі збожжа надзвычай вялікія.

У паведамленьнях, зьмешчаных у газэце «Унітэд Прэс», апісваюцца распачлівыя баі савецкіх войскаў у раёне Паўночнага Каўказу. Іх распачлівая барацьба ўтрунаецца тым, што найважнейшыя жалезнадарожныя і шасэйныя шляхі ў тылах зьнішчаны дзякуючы бязупынным налётам нямецкага лятунства. З савецкага вэннага боку ўспыж падчырківаюць, што вораг ня толькі колькасьцю перавышае ўва ўсім, але і азбраеньнем, а перадусім якасна.

Швэдзкія камунікаты з Лёндану знаць, што паводле погляду адказных военных кругоў падзеі на ўсходнім фронце зьбліжаюцца да найбольшае хіба разьвязкі з усіх дасюлешніх у гэтай вайне. Англіскае военнае кіраўніцтва ня можа пічога прадрыняць, каб зрабіць якія-небудзь стратэгічныя зьмены, падобна як і ў часе катастрофы Францыі. Уся англіска-я стратэгія ў Эўропе ў апошнія паўгодкі разьлічана на тое, што Савецкі Саюз зможа пратрымацца да часу, калі Англія й Амэрыка падрыхтуюцца да ініцыятывы. Але гэтага ўсе спадзяваліся толькі вясной 1943 году. Праўда, ані ў Лёндане, ані ў Вашингтоне, відаць, і ня думалі, што гэта станецца, але пяр дасюлешнія посьпехі нямецкае афэнзвы адкрылі зусім «неспадзяваныя магчымасьці».

У савецкіх кругоў і ў англіскай сталіцы перадусім бяліцца, каб ня быў адрэзаны Каўказ. Ніхто ўжо не прычыць, што

Варашылаўск здабыты

Як паведамляе Найвышэйшае Камандаваньне Арміі, на ўсход ад Азоўскага мора зматарызаваныя ўгрупаваньні і часьці ў смелым наступе дасягнулі Кубань у многіх мейсцах. Прамысловы горад Варашылаўск пасья заўзятае барацьбы здабыты. Эскадры самалётаў атакуюць уцякаючыя калёны ворага і бамбардуюць удзень і ўначы варожыя лётнішчы, транспарт і жалезнадарожныя ўладжаньні аж да Каўказу.

У выніку стратаў важных прамысловых раёнаў савецкай вайскай індустрыя значна аслаблена. Найбольшай, аднак, небясьпечнай, якая нависла над саветамі, лічыцца страта збожжа і саветскай абшару.

У Лёндане й Вашингтоне пяр вядзецца прапаганда, каб павялічыць дастаўкі для бальшавікоў. Паставы апошніх нарады военнае рады ў Вашингтоне прадугледжваюць па магчымасьці найбольшую помач саветам. Прафэсійнальны саюз рабочых, працуючых у індустрыі, зьвярнуўся да Рузвэльта з дамаганьнем стварэньня зараз-жа другога фронту.

Англіскае міністар замежных справаў Ідан прыняў 28-га ліпеня савецкага пасла Майскага. Чэрчыль у той-жа дзень быў прыняты каралём Георгам VI. Праўдападобна, ён гаварыў у сувязі з адмовай выступіць у Ніжній Палаце.

Плютакраты ўжо многа гаварылі, яны й пяр найлепш разьвязваюць военныя справы гаварылі. Яны гавораць і пастаўляюць памагчы Савецкаму Саюзу, але кожны ведае, як практычна выглядае гэтая помач і якія яе магчымасьці з увагі на недахоп караблёў. Тымчасам нямецкі жаўнер наносіць ворагу ўдар за ўдарам з няслабучай сілай.

Ізноў нямецкія налёты на Англію

Як паведамлялася з Англіі, уноч на аўторак нямецкія баявыя самалёты праводзілі шматлікія бамбардыроўкі. У Лёндане таксама некалькі разоў была паветраная трывога, адна з іх трывала 24 гадзіны.

У многіх раёнах англіскае сталіцы чутны быў гул гарматаў. Нямецкія самалёты, як падаюць англіскай камунікаты, атакавалі галоўным чынам прамысловыя гарады ў заходняй Англіі. Наступна дэ-кнэны налётамі вялікія абшары паўночнай і ўсходняй Англіі, а таксама графствы, распаложаныя каля Лёндану. Бамбардыроўка праводзілася нават у Паўночнай Ірляндыі.

Бамбардаваліся важныя прамысловыя і партовыя цэнтры Англіі, як Гэл. Марса Матрук, Бірмінгам, Іорк і інш. Скінуты тысячы запальваючых і разбурваючых бомбаў. Прычынены вялікія зьнішчаныя жэньні і ўзьнічаны шырокія пажары. Нямецкія самалёты бамбардуюць часткова ў прыземных палётах.

НОСВЫЯ АБРАЗЫ З ЗДАБЫЦЬЯ ВАРОНЕЖУ.

Процілутская артылерыя прыймае ўдзел у баіх наземных войскаў

ВАЙНА

За апошні тыдзень нямецкімі й саюзніцкімі войскамі асягнуты далейшыя аграмадныя поспехі на ўсіх фронтах на сушы й на моры. Увесь свет з найбольшым напружаннем сочыць за нямецкай афэнзай на поўдні Савецкага Саюзу. Цяпер ясна, што, канцэнтруючы ўдар у вадным мейсцы, нямецкая афэнза мае найлепшыя магчымасці дастаўкі й ваеннага плянавання. Ваенныя апэрацыі за апошні тыдзень прынялі цэлы рад новых бліскучых поспехаў. Нямецкія войскі бязупынна праследуюць уцякаючага ворага. На поўдзень ад ракі Саль зматарызаваныя войскі здабылі штурмам горад Пралетарская і прарвалі ў многіх мейсцах жалезнадарожнае спалучэнне паміж Каўказам. У загібе Дону варожым сілам адрызнана дарога да адступлення.

На шырыні 250 км. прайздзена ніжняе цячэнне Дону і разбіты кінутыя сюды ў мэтах абароны савецкія войскі. Пярэднія часткі нямецкіх войскаў, якія знаходзяцца на чале афэнзы, ужо прасунуліся больш як на 180 км. на поўдзень ад Дону. Здабытыя жны жалезнадарожны вузел Сольск. Здабыты горад Шахты. Адна пяхотная дывізія здабыла Кучэвскую. Вораг уцякае ў бязладдззі. У часе праследвання пазбытага ворага шырокімі фронтамі прайздзена жалезнадарожная лінія Казнадар—Сталінград. Нямецкія войскі зайшлі ў Кубань. Паміж ракой Саль і Доном нямецкія й румынскія войскі гоняць ворага далей на ўсход, праследуючы яго па пятах.

На жалезнадарожным спалучэнні ў тыпавым абшары Кубані і жалезнадарожную лінію Растоў—Бану праводзяцца бамбардзіроўшчыкаў. Пасля заўзятых бабў здабыты важныя прамысловыя горады Варашылаўск. Нямецкае лятунства бязупынна падтрымлівае акцыю наземных войскаў, нішчыць транспарт. Разбіта шмат цягнікоў, якія мелі на мзе забяспечанне савецкай арміі. У выніку нелёгкіх разбіта, між іншым, станцыя ў горадзе Армавіры, а ў самым горадзе выніклі вялікія пажары. Налёты праводзяцца аж да Каўказу. Нямецкія войскі прабіліся праз жалезнадарожную лінію Сальцк—Ціхарэцк. На ўсход ад яе здабыты горад Баганта і прайздзена рака Егорлік.

Той факт, што Цімашэнка змог утрымацца на паўдзённым беразе Дону, яшчэ раз сведчыць, што гэта ня гэтакзанае «адступленне», а ўцёкі, да якіх змушана савецкая армія пад нямецкімі націскам. Калі-б бальшавікі адступалі самахоць з такіх важных збожжавых і прамысловых абшараў, то гэта было-б папросту вар'яцтва. Не адступленне, а паўнейшы разгром бальшавікоў — вось што мы бачым на паўдзённым адрэзку ўсходняга фронту. Цяпер нямецкія войскі знаходзяцца ў Кубані, якая побач з чарназёмнай Украінай прадстаўляе сабой жытніцу ўсходу. Сьмяротная небяспека, якая нависла над Савецкім саюзам, выклікае жах і трывогу ў Англіі й ЗША. Лёндан і Вашынгтон б'юць трывогу. Гэтак, у ваенным аглядзе па радыё з Лёндану гаварылася, між іншым, наступнае: «Немцы ўсё больш параліжуюць баявыя сілы Савецкага Саюзу і адразаюць іх ад найважнейшых прадукцыйных і харчовых цэнтраў, без якіх яны ня могуць ані змагацца, ані жыць».

Бачушка Сталін ужо бачыць, што яму прыходзіць нанец. Як паведамляюць з Нью-Йорку, урад Савецкага Саюзу выслаў у Злучаныя Штаты й Англію афіцыйнае дамаганне неадкладнага стварэння другога фронту. На амерыканскіх і англійскіх капіталістаў робіць націск Масква і праз Камінтэрн. У Лёндане нядзёна адбыўся сход, на якім камуністы таксама крычалі аб стварэнні другога фронту. Але што могуць зрабіць ваенныя падпальшчыкі Чэрчіль і Рузвельт? Ваенны матарыял у Савецкі Саюз пасылаць ім амаль немагчыма, бо няма ў іх караблёў, а што вышлюць, то нямецкія падводныя лодкі зато-

пняць. Прабавалі яны спадабца бальшавікам налётамі на нямецкія гарады, але Гітлера не пам'я. Прабавалі яны нават ужо і рабіць другі фронт. Мы пісалі аб тым, як некалькі дзесяткаў англійцаў калісь хацела высадзіцца на ўзбярэжжы Францыі, але ім такога часу далі, што яны ўжо больш не прабуюць гэта рабіць. Вось як выглядае «помач» Англіі і ЗША для Савецкага Саюзу. Гэта, зрэштай, такі іх звычай — чужымі рукамі жар заграбаць. Многа яны ўжо напамгалі Францыі і Гітлера, толькі хочаць.

Нямецкія падводныя лодкі пануюць на моры. Надовячы яны затопілі ізноў 24 гандлёвыя караблі, 10 фрахтараў і 1 вартанічы карабэль разам у 167.000 БРТ. За месяц ліпень у барацьбе з суднаходствам Англіі й ЗША затоплена ўсяго 815.900 БРТ. Ваенна-марскі флот затопіў 98 гандлёвых караблёў у 632.000 БРТ, з чаго 92 караблі у 613.000 БРТ затопілі нямецкія падводныя лодкі. Лятунства за гэты час затопіла 30 гандлёвых караблёў у 183.000 БРТ. Акрамя таго, шмат караблёў пашкоджана. Толькі нямецкім ваенна-марскім флотам і лятунствам затоплена ад пачатку вайны акругла 19,5 мільёнаў БРТ. Гэта аграмадны транспартны флот, які немагчыма так хутка адбудаваць. Англія й ЗША з усяе сілы імкнуцца будаваць новыя караблі, але пры найбольшых сваіх высілках могуць пакрыць толькі нязначную частку стратаў, якія наносіць ім нямецкія падводныя лодкі.

У апошнім часе надзвычай узрасла актыўнасць нямецкага лятунства ў барацьбе супроць Англіі. Хваля за хваляй атакуюць нямецкія самалёты важныя прамысловыя гарады Англіі. У налётах на Б'юмінгам скінута вялікая колькасць разбурваючых і запальваючых бомбаў. Узнечаны шырокія пажары. Увесь горад ахінуты густым дымам ад пажараў. Збамбардаваны таксама важныя ў ваенным адношэнні партовыя і прамысловыя гарады Гэл, "орыч, Іорк, Грэт Ярмут і іншыя. Ува ўсходняй Англіі бамбардуюцца важныя ваенныя аб'екты. У часе ад 23 ліпеня да 2-га жніўня брытанская авіяцыя страціла 248 самалётаў, з гэтага 84 над Міжземным морам і ў Паўночнай Афрыцы. За гэты час у барацьбе з Вялікабрытаніяй згінула 78 нямецкіх самалётаў.

У Эгіпце праводзіліся страшэнныя атакі на лётнішчы, каля Каіру. Скінута шмат бомбаў найцяжэйшага калібру. У галях і складах бензыны ўзьніклі пажары. Знішчана шмат самалётаў, знаходзіўшыхся на пляцох.

Пасля пэўнага зацішша ў японскай афэнзье ў Кітаі цяпер ізноў пачалася вялікая акцыя японскіх войскаў. У правінцы Чэкіянг, каля 270 км на поўдзень ад Ханькоў, японскія войскі здабылі мясцовасці Пэхіхэн і Сінлюван. Над паўночнай Аўстраліяй японскія бамбардзіроўшчыкі праводзяць цяжкія атакі. Гэтак, збамбардаваны ізноў Порт Дарвін і Мельбурн.

Дзяржавы восі б'юць ворага на ўсіх фронтах

ЗНІШЧАННЯ САВЕЦКІХ ТАНКІ У ВАРОНЕЖЫ

Гэтыя танкі былі больш уважныя! Дзесяць з іх разбіты нямецкім агнём на адным толькі скрыжаванні вуліц.

Шахты здабыты!

У ходзе здабыцця важных абшараў Украіны быў здабыты саюзніцкімі войскамі вялікі прамысловы горад Шахты. Побач з цэнтрамі — Варашылаўградам і Растовам — горад Шахты, распаложаны на ўсход паміж імі, з'яўляецца цэнтрам паўдзённа-ўсходняга адгалінення вугальнага раёну Данецкага басэйну.

У той час, як у Сталінградзе знаходзіцца адміністрацыя ўкраінскае часткі савецкага вугальнага раёну, «Ворошиловградуголь», Шахты былі мейсцам управы г. зв. «Ростовуголь», вугальнага трэсту пазаўкраінскага Данецкага басэйну, падпарадкаванага вялікарасейскай савецкай рэспубліцы РСФСР. Горад ужо ў 1937 годзе лічыў звыш поў мільёна жыхароў. Саветы кінулі вялікія масы рабочых у гэты гаспадарчы цэнтр і выбудавалі яго ў адзін з найважнейшых прамысловых гарадоў, які пераходзіць у асаблівае значэнне ў аэрававачай прадукцыі. 10% усяе савецкае прадукцыі вугалля выдабывалася тут. Рада управы «Ростовуголь» падала на 1937 год колькасць выдабытага вугалля на 7,8 мільёнаў тоннаў. Аграмадны ўзрост, якому натуралі саветы якраз у гэтым абшары ў апошнім часе, дае падставу думаць, што выдабыццё вугаль-

ля ад 1937 г. яшчэ больш узрасло. У Шахтах знаходзіцца, акрамя таго, фабрыка машынаў і вялікая электрастанцыя, якая дае ток усёй паўдзённай частцы Данецкага басэйну. Вугальны цэнтр Шахты адгрываў паўную ролю ўжо ў гісторыі ўнутраных разбурэнняў Савецкага саюзу. У маі 1928 г. Шахты былі выхадным пунктам для масавых абвінавачванняў у сабатажы, у выніку чаго быў зарганізаваны паказальны працэс у Маскве, каб скіраваць нездавальненне рабочых у іншы бок. Агітацыйны сэнс гэтае спэцыяльнае паказанне рабочым, што вось, маўляў, ува ўсім вінавата капіталістычная заграпіца. Разам з 60 савецкімі інжынерамі былі ў 1928 годзе абвінавачаны ў сабатажы і шпіянажы і 6 нямецкіх інжынераў. Прычым, выклікаўшай працэс, была адмова нямецкіх інжынераў правесці паравую праверку турбіны, якая ўжо цалком была няздатная да ўжытку. Сталін, які гэтую адмову заразжа прадставіў, як замешную інтэрвенцыю, выкарыстаў працэс у Шахтах, каб абвесціць новую барацьбу супроць капіталізму. Пад уплывам гэтага працэсу былі перарваны нямецка-савецкія гаспадарчыя перагаворы, якія якраз адбываліся ў тым часе ў Берліне.

Варашылаўск і Екацярынаўка здабыты штурмам

У той час, як нямецкая армія ў прыстрыманым маршы б'е і праследуе ўцякаючага ворага, паказваючы сваю аграмадную ваенную неарвагу, раптам знайшоўся адзін англійскі «мудрэц», які ў адным ваенным аглядзе разважае, што быццам гэта зусім ня наступ, а выпадзенне жадання ворага (!). Ён выказаў думку, што бальшавікі сьведома адступаюць, каб заманіць ворага ў Каўказ (!). Выходзіць, што немцы займаюць аграмадныя землі, б'юць ворага, — а ўсё гэта выходзіць па пляну ворага. Урэшце, калі ворага і разаб'юць, дык акажацца, што і гэта было паводле яго плянаў.

Гэты «мудры» аглядчык можа крупіць сабе галаву, як хоча. Найлепшым адказам на брахню «мудрацоў» ёсць жывыя факты, аб якіх паведамляе Найвышэйшае Камандаванне Арміі. Рака Кубань у многіх мейсцах прайздзена. Гарады Варашылаўск і Екацярынаўка здабыты штурмам. Каб здабыць Екацярынаўку над Яіскай затокай, нямецкая пяхота адважна кіну-

лася ўплаў праз раку Яіс. На ўзбярэжжы Каўказу знішчаны шматлікія калёны. І ці пасля гэтага можна назваць упэкі пабітых на галаву бальшавікоў «заманьваннем»? Сам Сталін у газэце «Правада» зьявляецца да салдатаў з заклікам, каб яны «ані на шаг не адступалі! Ужо не «наперад» і не «разаб'ем ворага», а — «не адступаць!» У трывожных гістарычных клічах гэты маскоўскі кат адзначае, што «над Савецкім Саюзам нависла сьмяротная небяспека», што «далейшае адступленне будзе азначаць загубу бальшавізму».

Каб падаграць дух сваіх «савецкіх ваякаў», ён увёў новыя ордэны Кутузава, Суворова і іншых выканаўцаў расейскага імперыялізму. Гэты факт яшчэ раз ускрывае сапраўднае аблічча гэтага Крэмлёўскага дыктатара, які праводзіў далей палітыку расейскіх цароў, апрацуўшыся ў чырвоную тогу.

80-ЛЕЦЦЕ БЕЛАРУСКАЕ ПРЭСЫ

3 беларускага жыцця

Святаванне юбілей. У нядзелю—19. VII. г. г. беларуская каленія ў Варшаве святкавала 425 ўгодні беларускага друку. Мераклад на беларускую мову Бібліі і 80 ўгодні беларускага палітычнага друку — выхад у свет «Мужыцкае Праўда» Кастуся Каліноўскага.

Былі прачытаны ў звязку з гэтым рэфераты М. Старшынін К-ту Др. Шторсам на саму: «Гісторыя беларускага друку — гэта доказ культурнай спеласці Беларускага Народу», і Кіраўніком Культ. Аддзела П. Татарыновічам на тэму: «Абавязак карыстання з друкаванага роднага слова».

Беларускі народны календар на 1942 г.

Краёвае Выдавецтва ў Менску выдала «Беларускі Народны Календар на 1942 г.». Выданне календара вельмі прыгожае і, як на ваенны час, даволі багатае. Зьвяртае на сябе ўвагу, перадусім, мастацкае аздабленне календара.

Менскія татары ізноў маюць сваю мэчэць.

Мэчэць у Менску, якую бальшавікі замянілі ў склад, гэтымі днямі ізноў дадзена да свайго папярэдняга прызначэння. Яна зьвернута на святніцу 1200 татарам, якія жылі ў ёй 100.000 жыхароў Менску. На першым належастве мала татарскага прыгоду чыкаваў за свабоду, якую крыніс Адольф Гітлер для рэлігійнага жыцця мусульманаў у Менску.

80 гадоў таму назад, у ліпені 1862 г., у Беластоку выйшла першая беларуская (нелегальная) газета «Мужыцкая Праўда». Выдаў яе вядомы змагар за волю Беларускага Народу — Кастусь Каліноўскі, сам паходзіўшы з Мастоўлян, Ялаўскай воласці, Ваўкавыскага павету. Кастусь Каліноўскі першы падняў сцяг нацыянальнага змагання і заклікаў беларускі народ «взяцца за свайго Бога, за сваё права, за сваю хвалу, за сваю бацькаўшчыну». Кастусь Каліноўскі першы паказаў сваёй працай і жыццём, як трэба жыць і ўміраць за свой народ. Як вядома, за ўдзел у паўстанні 1863 г. супроць Масквы, у якім Каліноўскі адыграваў у Беларусі выдатную ролю і быў фактычным дыктатарам паўстанцкай акцыі, ён быў арыштаваны і, урэшце, пакараны 10. III. (ст. ст.) 1864 г. на Лукіскім пляцы ў Вільні.

Кастусь Каліноўскі разумеў, якое значэнне ў яго дзейнасці мае друкаванае слова. Таму ён у пачатку ліпеня 1862 г. пачаў выдаваць нелегальна беларускую газету пад назвай «Мужыцкая Праўда». Выйшла яе ўсяго сем нумароў. Навонкі газета выглядала вельмі скромна. На гледзячы на гэта, газета пашыралася сярод беларускага сялянства ў Берасцейшчыне, Горадзеншчыне, Дзісеншчыне і па іншых кутках Беларусі. «Мужыцкая Праўда» Кастуся Каліноўскага, ня гледзячы на пядоўгае існаванне і скромны выгляд, (а пісаў яе, з увагі на нелегальнасць, сам К. Каліноўскі) — гэта першая беларуская газета. Іншая газеты ў тых умовах і абставінах тады быць не магло. Пасля «Мужыцкае Праўды» пастае рад нелегальных беларускіх часопісаў, бо хутка пасля паўстання 1863 г. быў забаронены беларускі друк. Узнаўленне легальнага друку мы маем аж у пачатку XX стагоддзя, калі ў 1906 г. выходзіць «Наша Доля», а пасля «Наша Ніва».

Значэнне Кастуся Каліноўскага (калі разглядаць яго з пункту гледжання далейшага развіцця беларускае прэсы) ня толькі ў тым, што ён даў пачатак беларускай прэсе. Перадусім ён зьяўляецца сімвалам для ўсіх працуючых у беларускай прэсе й журналістыцы — сімвалам чэснага й вернага служэння справе свайго народу. Для яго друкаванае слова ня было самамэтаю, а было арудом у яго працы. Вось гэты варунак павінен спаўняць сапраўды беларуская прэса. Прэса для нас зьяўляецца вялікім арудом, незамінным сродкам у нацыянальным і палітычным узгаданні нашага народу. Таму кожны працаўнік прэсы павінен да сваёй працы адносіцца з як найбольшай сама-

крытыкай і чужа адказнасцю за кожнае сваё слова. Для мномага працаўніка беларускае прэсы постаць яе пачынальніка Кастуся Каліноўскага павінна быць прыкладам крышталёвае сумленнасці, шчырасці й адданасці справе свайго народу.

Беларуская прэса развівалася ў вельмі цяжкіх варунках. Польскі ўрад праследваў і нішчыў сапраўдную беларускую прэсу, а лёс беларускага рэдактара пад Польшчай — гэта была пэўная турма. Чым далей, тым больш пальцы польскае цензуры зацікалі беларускае жывое слова. Беларускія газеты канфіскаваліся, а, урэшце, зачыняліся. У савецкай (усходняй) Беларусі прэса спачатку калі й была насычана беларускім духам, то вельмі хутка яе пачалі ўпрагаць у бальшавіцкія аглоблі. Калі-ж нацыянальны дух там быў наагул забіты, ніякіх магчымасцяў для развіцця беларускае прэсы не асталося. Найменшая спроба асьвятлення ў сапраўды беларускім духу нашага жыцця лічылася «кухляй», «напідмаўшчынай» і ліквідавалася з мейсца. Прэса ў сав. Беларусі атрутаў для беларусаў, арудом барацьбы супроць беларускага народу. Гэта была не беларуская, а мядоўска-бальшавіцкая прэса. Бальшавікі крычалі аб тым, што яны выдаюць масу газет у мовах розных нацыянальнасцяў. У сав. Беларусі, сапраўды, было шмат «рабінных» і г. зв. «цэнтральных» газет, але ўсё гэта былі органы камуністычнае партыі і тое, што трэба было партыі, тое ў іх і пісалася. Ніякай свабоды слова ня было. За свабоднае слова людзі ішлі на той свет. Нават у літаратурных часопісах у беларускай мове — былі адны бальшавіцкія тымны і хваласяпевы, якія ў нармальнага, здаровага беларуса выклікалі амаль заўсёды гідлівасць. Асабліва ў прэсе праводзіўся ідэяны прынцып: «культуры нацыянальнай на форме, сапнялі-стычаў на зместу».

Якое палажэнне цяпер? Пасля ваеннае бурны пачынае памаленьку буйнець нашае жыццё, пачынае ажываць і нашая прэса. Праўда, беларускіх газет яшчэ няма, да дзесяці. Але адно трэба сьцьвердзіць: беларуская сучасная прэса мае ўсе магчымасці, мае пэўнайшую свабоду асьвятляць беларускае жыццё з беларускага гледзішча, яна мае магчымасць спаўняць сапраўднае сваё прызначэнне ў сучасны момант — выходзіць нацыянальна свой народ. Буўныя парасткі, якія пусціла беларуская прэса цяпер, сьведчаць, што яна мае ўжо за сабой школу, што яна ўжо зьяўляецца неабходным варункам нашага нацыянальна-народнага жыцця. Далейшыя нашы высілкі, далейшы разгон

нашае працы над адраджэннем народу пацягнуць у насьледку за сабой разбудову нашае прэсы. Мы не зьяўляемся аптымістамі і дасканальна разумеем, што гэта яшчэ толькі пасеў, але з радасцю можам сказаць толькі адно: газета, якая выходзіць цяпер, зьяўляецца сапраўды беларускай, бо мы можам у ёй свабодна пісаць аб Беларусі.

У сучасны момант значэнне беларускага друку, прэсы перадусім, аграмаднае. Прэса арганізуе грамадскае й культурнае жыццё, прасякае, так сказаць, ува ўсе куткі грамадскага жыцця. Яна мае ў сучасны момант асаблівае значэнне ў палітычна-нацыянальным узгаданні нашага народу. Перад намі вырастаюць пераходныя заданні, і ў залежнасці ад таго, як мы іх разв'язам, залежыць часта поспех нашых высілкаў. Прэса павінна дзеля гэтага кавец нашае грамадзянскае для выпавнення вырастаючых пераходных заданняў. Прэса павінна быць тым арудом, якое мабілізуе ўсе нашы народныя сілы для супольнага нацыянальна-народнага высілку. Гэта ў сваім часе разумеў Кастусь Каліноўскі, які жыў у зусім іншых умовах, як мы. Тады беларускі дух яшчэ драмаў у нетрах сялянскіх масаў. Кастусь Каліноўскі быў першым з тых, хто яго пачаў будзіць да жыцця. Цяпер беларускі рух шырокай хваляй разліўся па нашай Бацькаўшчыне. Нашы заданні лягчэй выпавніць.

АПУСЬЦЕЛЫЯ ПАРТЫ

Баліс баві на Атлантычным акіяне.

На працягу ліпеня марскімі і паветранымі сіламі затоплена 815.900 БРТ. Як і ў папярэдніх месцах, найбольшыя вынікі паказалі падводныя лодкі, але не бяздзейнічала й лятунства. Пры гэтым некаторыя меншыя ваенныя караблі палі ахвярамі нямецкага ваенна-марскога флоту. Марскія бай не завязваліся. Ворат усьцяж хваліцца, што мае вялікі флот, але яму прыходзіцца хаваць свае ваенныя караблі, як мага. У імпануючай цыфры няўлічаны пажка пашкоджаныя караблі, а з ранейшага досведу і прызнанняў, якія час ад часу ўсё-ж робіць вораг, можна заклучыць, што ня ўсе пашкоджаныя караблі дапываюць да партоў.

Шмат партоў апусьцела. Гэта найлепшы сьведчыць аб узростаючым недахопе тавару. А тымчасам ува ўсіх партох складзі напалены важным ваенным матарыялам. Англія і Амерыка вельмі ахвотна зужылі-б гэтыя тавары, каб толькі мелі да гэтага караблі. Нават тыя краіны, якія паспешна прымкнулі да пакту аб на-

заччы й арэндае, чакваюць надарэнна даставак, якія ім даўно ўжо абяцалі. Парты Леванту асабліва ў апошнія чатыры тыдні апусьцелі. Карабельная камунікацыя з Паўднёвай Амерыкай таксама вельмі зменшылася, так, што адна краіна за другой адвартае або паціху пачынаюць наракаць. Гэтыя краіны чуюць, што ЗША іх ашукалі. А ЗША ці ня хочучь ці ня могуць бачыць тое небяспекі, якая пагражала іх гандлёваму флоту. У кожным выпадку, сягоння напранаюць Вашынгтон, што ён няпэўна выпавіць фінансавыя й гандлёвыя абавязанні й умовы, калі не ма патрэбнага танажу, каб утрымаць марскую сувязь. Вашынгтон гэтымі днямі, пасля нямецкіх поспехаў, якія выразіліся ў 815.900 БРТ, пабачыў сябе змушаным выдаць новы спісак дапушчальных да ўвозу тавараў. Гэты спісак быў меншым ад папярэдняга, у ім уведзены новыя аграічэнні ўвозу. Можна быць пэўным, што гэтыя аграічэнні будуць яшчэ больш павялічаны.

Польскі-рускі-беларускі

(кароткі фельетон).

І з чаго ўся гэтая чаўпня выйшла? — адзін смях ды толькі. Людзям нават сорама казаць. А і так яшчэ ўсё добра скончылася. Нос толькі аднаму расквасілі, крэсла ў кавалачкі разляцелася, а мне яксьлед пагалаціцца ня далі.

Адно толькі пчаку галіць я скончыў, як уся гэтая драма і пачалася. Замата-ла тады, затраціла пешта. Ломат стра-шэнны ўзняўся, што нават шыбы ў вак-не забразгацелі. І вапна мне на галаву пасыпалася.

Бялей маёй сарочкі зрабілася Агрыпіна, жонка мая, мабыць (калі мы пасварымся, дык я яе проста Грыпай называю). Стра-шэнна яна ў мяне палахлівая. Раней толькі мышэй баялася. А цяпер, як больш пажыла, усяго бяліца пачала.

Павяла яна па мне вачыма, губамі па-кратала. Ды нічога не сказала. Мову ёй, значыцца, адабрала. А мне самому мурашкі па плячох запоўзалі. Карчма, ня ведаю чаму, прыпомнілася.

— Нічога, Грыпінка, — кажу, — не пало-хайся ты толькі рыбака. Гэта зноў, мусіць, тыя гіблі сварку сваю праводзіць. Зараз я іх шэльмаў да парадку прывяду.

І як стаў, у дзверы кінуўся. Мыла толькі па дарозе са шчакі абперці пасы-пеў.

А трэба-ж вам ведаць, што на гары дзяцюкоў двое жыло. Мікола ў аднаго шаўца на нашай вуліцы гарэлку піць і работу партачыць абуцаўся, Стасюк на інжынера спабіўся. Тычку за гарадзім тэхнікам пасіў. На выгляд зусім спакой-ныя хлопцы былі. З суседзямі не сварылі-ся і дад з'яччэ з няпвууршымі словамі ня лезлі. З сабой толькі часта пагадзіцца не маглі, хаця і з аднаго мястэчка абое пахо-дзілі. Але мусіць адтуль яшчэ нейкая чорна-брывая зязюля генэрацыю сваю выводзі-ла. І не магло быць інакш, бо страшэнна ўжо з сабою грызліся.

Прыбег я на гару, і ногі пада мной за-трэскаліся. Вачу — ным да гары, як пара ў

лазвы, валіць, перавярнуты стол чатырма нагамі помсты неба за знявагу дамагаю-ца. Крэсла ў дробныя кавалачкі пашчапа-на. А яны стаяць на сярэдзіне накою і, як тыя пэўні, да вачэй сабе скачучь. Ад-наму ўжо і кроў з носа паказалася. У са-мому нюхаўку удар атрымаў, значыцца.

Як карпун, я тады да іх кінуўся, ска-піў за каркі, як тых шчэнят, што добры гаспадар тапіць валочыць.

— Што вы, халернікі, зноў задумалі — крыч — туалету кончыць не дасць, сямейнае шчасце разбіваецца. Родную жонку ў труну загнаць мне, балбесы, хоча-це. Як дам вам луппоўку, дык праз два тыдні на баку толькі ляжаць зможаце.

І размёў іх рукамі. А хлапцукі мае вырывацца пачалі, каб свае парухнікі копчыць, значыцца. Толькі моцна я іх трымаў, а сілы у мяне — хопь прайды. Со-рак кіле адной рукой, як мяч, падкідаю, а як вып'ю, дык сто кіле ў зубях толькі па-дняць магу.

Пабачылі дзяцюкі, што з маіх кіпцю-роў вырывацца пельга і ў другі манер уда-рылі. Прасіппа пачалі.

— Добра — кажу, — пунчу я вас атіднікаў, толькі слова мне даўце, што ўжо біцца ня будзеце.

І зноў ім каркі паціснуў. Запішчалі яны, эаенталі і не чапаць сябе пабяпа-лі.

Пусціў я іх тады і лятаю.

— І што гэта вас, абалтуеў, да бар-ць-бы змусіла, таторы з вас другому лязу-чыну адбіў?

— Ды не — кажа Мікола. — Ня тое выйшла, што ты, дзядзька, на думцы маеш. Хай іх траспа з дзеўкамі, дурні толькі за іх у зубы поручь. Аб прынцып вам ідзе. Гэтая ляпкая морка кацапам мяне пра-зывае.

— А ён мяне ляхам дражніць... І раз-біў мяне да крыві... стагнаў Стасюк, за нос трымаючыся.

Паглядзеў я на аднаго, плячыма паціс-маў. Пасля і на другога глянуў.

— Ня прынцыповы — кажу — я ча-лавец, можа таму і прынцыпу вапага ўцяміць не магу. Кажэце, дзеткі, выразь-ней, што, ды як.

— Ды так — кажа Мікола — рускі я чалавек, бо і ў парыву маліцца хаджу. І пікому свае рускае душы пасьмешкамі паскудзіць не пазволю.

Пачало тут мне ў галаве сьвітаць. —

БАЛЫШАВІКІ МЕЛІ ВЫВЕЗЬЦІ УВЕСЬ ЭСТОНСКІ НАРОД

Промова першага эстонскага краёвага дырэктара ў гадавіну вызвалення Дорпату.

У сувязі з гадавінай гэтага званнага «вывалення» балтыцкіх краёў, якую матчы сьвяткаваць у Маскве, надзвычай цікавая й паучальная прамова першага эстонскага краёвага дырэктара Др. Мазі. Ён сказаў прамову на ўрачыстасці з прычыны ўгодкаў вызвалення Дорпату ад балышавікоў. Др. Мазі казаў, паміж іншым, што Эстонія пасля ўваходу балышавікоў пазнала новы сьвет. Сьвет, які быў вялізнай турмой, у якой знаходзілася 180 мільёнаў нявольнікаў і тысяча жыдоўскіх начальнікаў.

Далей Др. Мазі прадставіў усю някультурнасьць балышавікоў, якую яны паказвалі на кожным кроку, і зьніштажальную ярасць у гаспадарчым і культурным жыцці. Імі ўсюды сьсяўся недавер, і шалеў тэрор. У жудасныя часы інквізыцыі ня было гэтых катаваньняў, як на працягу аднаго году чырвонага тэрору ў Эстоніі. Таму што эстонскае насельніцтва настроена было супроць балышавікоў, увесь эстонскі народ меў быць вывезены з сваёй бацькаўшчыны. Паўнейшая ліквідацыя мела быць праведзена ў жніўні мінулага году.

«Мы ведаем цяпер, сказаў Др. Мазі, што да канца жніўня 1941 г. мела астацца ў краі толькі 358.000 эстонцаў, а на працягу ліпеня й жніўня шмат сотняў тысяч эстонцаў мела быць вывезена ў паўночную Расею і ў Сібір. Ня маючы належных транспартных магчымасьцяў, мелі быць зарганізаваны караваны, эстонцы мелі ісьці пехатой з свайго краю ў выгнаньне на Сібір. Гэтую небясьпеку эстонцы ніколі не забудуць. Калі-б ня выбухла вайна 22 чэрвеня 1941 г., эстонскі народ быў-бы выгнаны з сваёй роднай зямлі».

Гэтыя варварскія мэты, перапітыя балышавікамі ў спадчыне ад Івана Грознага, стасаваліся расейскім чырвоным імперыялізмам наагул да нерасейскіх народаў. Сотні тысяч беларусаў таксама выселены гэтымі маскоўскімі апырычнікамі з бацькаўшчыны, а на Беларусь панасылана расейская савецкая «апырычына» і міжнародныя жыды. Эстонскі народ шчаслівы, што савецкае панаваньне трывала ў яго бацькаўшчыне толькі год. Усходняя Беларусь стагнала пад балышавіцкім ярмом амаль чверць веку.

Растоў і Новачэркаск ачышчаны

Саветы прызналіся ў гэтым у чатыры дні пазьней.

Растоў ужо быў здабыты, але саветам цяжка было прызнаць страту гэтага важнага стратэгічнага й надзвычай важнага прамысловага гораду над Донам. Яны спачатку ўпorna брахалі, а пасля наагул замоўклі. Але, як кажуць, шыла ў машку ня ўтоіш. Урэшце, балышавікі сабраліся з духам і ўначы на аўторак мінулага тыдня падалі з Масквы афіцыйны камунікат, у якім каротка паведамлялася: «Нашы войскі ачысьцілі Новачэркаск і Растоў». Цяжка ім было прызнацца, але нічога не парадзіш. Хоць каротка і ўначы, але прызналіся. Каб паменшыць нямецкі посьпех, які мае вялізнае стратэгічнае значэньне, у вадным савецкім камунікаце з фронту гаворыцца, што ў рукі немцаў трапілі «адны кучы руінаў».

Агляд ваеннага палажэньня з Масквы прадстаўляе ўсё ў надзвычай змрочных фарбах. Ужэ больш не размаўляюцца з

такім шумам нават і посьпехі, якія быццам балышавікі асягнулі каля Варонежа. А ў адным савецкім камунікаце гаворыцца гэта: «Супраціў ля Варонежа, які прыймае для савецкае арміі карысны абарот, мае вялікае значэньне, але агульнае нашае палажэньне мусім прызнаць некарысным». Каб апраўдацца ў савецкіх стратах і адступленьнях, балышавікі пьвердзяць, што немцы бязупынна кідаюць у бой усё новыя рэзэрвы.

Надзвычай цікавыя весткі аб пастроі ў Маскве і ў Савецкім Саюзе падае спецыяльны карэспандэнт брытанскага агенства Рэйтэр. Ён піша, што пытаньне стварэньня другога фронту зусім зьнікла з савецкіх газет. Але народ пытаецца ўсцяж: «Калі?». Карэспандэнт агенства Рэйтэр таксама падчырквае надзвычайную паваль палажэньня.

Дык за гэта вы сабе, гіцлі, да вачэй скачаце. І ня сорам вам да зубоў лезьці, а мне самейнае гняздо вапнай са столі засьмечваць. І які-ж гэта дурань вам сказаў, што ты Мікола рускі, а Стасюк польскі, мабыць, будзе?

Наглядзеі яны на мяне, хітра нежэ ўсьміхнуліся. А пасля Стасюк і кажа:

—Што ты, дзядзька, ці-ж сам таго ня ведаеш, што на малых дзетках напаў, лумаеш. Усе так пьвердзяць. Вось нават бабка Параска ў нашым мястэчку і та гэта ведае. Заўсёды кажа, што хто ў царкву ходзіць—рускі ён, значыцца, а каго ў касцёле хрысьцілі, той да сьмерці ўжо польскім застаецца.

Злосьць мяне схпіла і без пардону ўжо пачаў я ехаць:

—Дурні вы, — кажу — аболтусы сапраўдныя. Зместа таго, каб кніжку пачытаць або ў разумнейшых ад сябе людзей папытацца, дык вы, чэрці, на гутаркі глухой бабкі Параскі вушы разьвесілі.

Вось французы таксама ў касцёл маліцца ходзіць, але яны ня польскія, а францускія. Тое самае гішпанцы, італьянцы і шмат другіх народаў. А румыны і грэкі ў царкве моляцца і ня рускія яны праз гэта, а ўсе як адзін румыны ды грэкі. А на Індыю гляньце. Адна частка ў іх брамінаў, другая магамэтанаў. Але, бачыце адзін народ твораць і з Англіяй за сваю незалежнасьць змагаюцца. І толькі вы, несьведомы элемент, з аднаго вёскі паходзіць, за «польскі-рускі» зубы сабе выбіваеце.

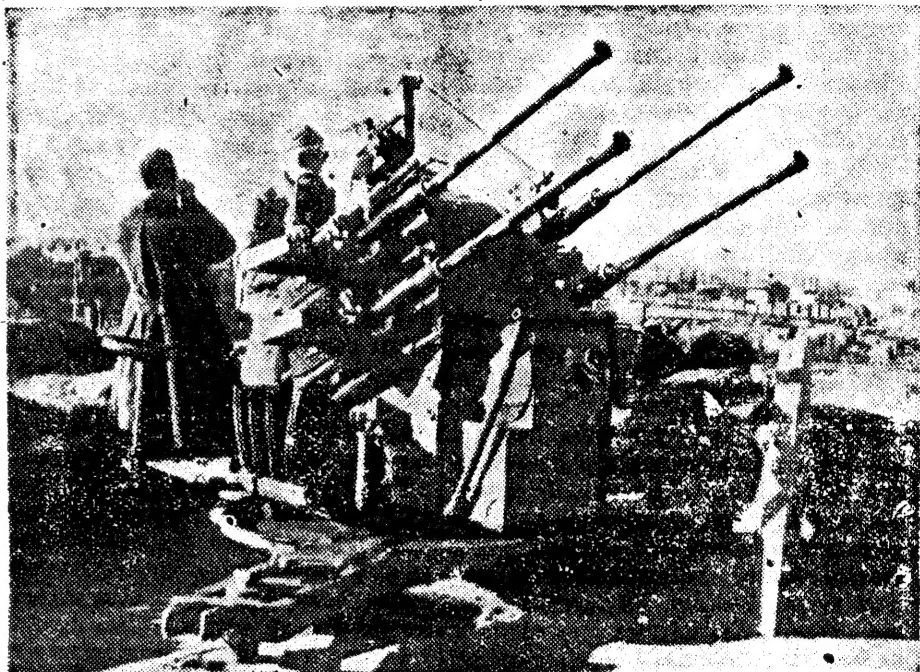
І пачаў я ім у гэту мэлёдыю сыпаць. Прысьмірэлі тут мае малыны, засароміліся. А пасля Мікола (адважнейшы ён, гіпаль быў) і пытаецца:

—Дык як аканчальна, дзядзька, калі я ня рускі, дык які-ж буду?

—А як ты лаешся, калі сварыцца з некім задумаеш, або калі палена табе на мазалі зваліцца? А як вы з сабой перад гэтым лаяліся?

Вялікія пажары ў Норуыч пасля налетаў нямецкіх баявых самалётаў

Як падае Найвышэйшае Камандаваньне бамбаў на распаложаныя вакол самага гораду Норуыч, на ўсходнім узьбярэжжы Англіі, паўсталі шырокія пажары. Налёты адбываліся хваля за хваляй. Скінуты тысячы запальваючых і разбураючых бамбаў на распаложаныя вакол самага гораду Норуыч, на ўсходнім узьбярэжжы Англіі, паўсталі шырокія пажары. Усе самалёты ўзьніклі вялікія пажары. Усе самалёты бяз стэат вярнуліся на свае базы. Норуыч зьяўляецца сталіцай графства Норфольк і жалезнадарожным вузлом чыгуначнае лініі Лёндан—Ярмут.

НА ВАРЦЕ НА ЗАХАДЗЕ.

Важныя жалезнадарожныя вузлы абараняюцца як лёгкай, так і цяжкой проціпалітнай артылерыяй. Чатырохбояная гармата ахоўвае адну мясціну ў Паўночнай Францыі.

Зманваньне эгіпецкага народу

Як выглядае ў сапраўднасьці англіійская «помач».

Канфіскацыя збожжа ў Эгіпце, якую некалькі месяцаў таму назад правялі вайсковыя ўлады, больш ці менш яўным спосабам, выклікала цяжкі харчовы крызіс. Насельніцтва агалочана з апошніх запасаў збожжа. Брытанцы ў сувязі з гэтым змушаны былі пэўную колькасьць збожжа аддаць назад, што яны ў найшэраўшых кругах грамадзянства з шумам называлі дапамогай. Як відань з аднаго апошняга паведамленьня, ад эгіпецкага ўраду вайсковыя брытанскія ўлады зажадалі ізноў гэтае «падаровае збожжа» зараз-жа зьвярнуць ім назад. Як кажуць, адной рукой даюць, другой забіраюць. Гэтак выглядае брытанская «помач».

Прадаўжэньне японскае афэнзывы супроць Чунгкінгскіх войск

Як паведамляюць з японскага боку, японская армія, пасля некалькі тыдняў зацішша, у канцы ліпеня пачала ізноў афэнзыву на фронце Чэкіанг—Квангсі. Афэнзыва гэтага, мэтай якой былі авіябазы, пачалася, як вядома, у маі. Апераньні супроць трох Чунгкінгскіх авіябаз, якія стаяць каля 250 км. на поўдзень ад Гангшау, пачаліся ізноў 29-ліпеня. Чунгкінг павяярджае, што з Чынгайт кітайскія войскі змушаны былі выйсьці.

лялі. — Слухалі мяне хлапчукі і на сябе варожа глядзень перасталі. А Стасюк нават гісторыяй запікавіўся.

—Ды так — кажу — вось, напрыклад, адзін князь быў, чарадзем яго звалі. У Кіеве сядзеў, а чуў, як у полацкім саборы званы на абедню звалі. Аб гэтым князі Аўрасія Полацкая ў манастрыры была, кнігі перапісвала. Ведала яна, што асьвета азначае. Толькі вы вось, пі кніжок, ні газет ня чытаеце, што ў сьвечце робіцца, ня ведаеце. На скокі і сваркі чэмарнуеце.

Шмат я ім, мусіць, тады пагаварыў, бо аж засароміліся яны, як маку пьвет, чыравань пачалі.

—Кінь нас стыдзіць, дзядзька, — прасілі. Ужо мы ніколі сварыцца ня будзем.

Цяпер хлопцы мірна жывуць. «Новую Дарогу» чытаюць, і віленскую газету «Беларускі Голас», і бэрлінскую «Рапіцу». Хітра...

ХТОСЬ ВАСЭЛЫ.

30-угодкі „Маладой Беларусі“

У 1912 годзе ў Пецярбурзе выйшла ў свет першая кніжка «Маладой Беларусі». Выхад гэтага часопісу-кніжкі сягае тае пары, калі беларускі адраджэнскі рух яшчэ пачыпаў рух. Пасля рэвалюцыі 1905 г. усё больш ён пранікаў у шырокія масы, ахопліваў усё большыя кругі беларускае народнае інтэлігенцыі. На ніве беларускае літаратуры зьяўляюцца буйныя, вялікія таленты, як Колас, Купала й інш. Але ўсё-ж у той час беларускае адраджэнскае жыццё ня шумела так, як сягоння на ўсім краі. Яно пульсавала ў асяродку інтэлігенцыі, якая групавалася ў большых цэнтрах і імкнулася, між іншым, выдавецкай працай пашырыць ідэю беларускага адраджэння сярод шырокіх беларускіх масаў. Адным з такіх цэнтраў перад першай сусветнай вайной і быў Пецярбург. Там у 1910 годзе зарганізавалася беларуская выдавецкая супалка п. п. «Загляне сонца і ў наша ваконца». У арганізацыі гэтай супалкі, як і наагул беларускага жыцця ў Пецярбурзе, найбольш выскілаў палажыў вядомы праф. Элімак Шыпіла, адзін з патрыярхаў беларускага руху. У часе паўстання супалкі «Загляне сонца і ў наша ваконца» у Пецярбурзе быў і Янка Купала і цэлы рад іншых паэтаў і дзеячоў. Акрамя таго, тут была даволі значная група беларускае студэнцкае моладзі.

Беларускае выдавецтва «Загляне сонца і ў наша ваконца» выдала шмат беларускіх кніжак. Ёю тут былі выдадзены ўсе перадавыя творы Я. Купалы, творы В. Д. Марцінкевіча і інш.

У 1912 годзе выдавецтва «Загляне сонца і ў наша ваконца» пачало выдаваць часопіс-кніжку «Маладая Беларусь», квартальнік, які смела можна прыраўнаць з тагачаснымі падобнымі выданнямі ў Расеі і заграпінай. У «Маладой Беларусі» былі наступныя аддзелы:

1. Грамадскі, у якім разглядаліся актуальныя беларускія пытанні, 2. навуковы, з ухілам у бок беларусізнаўства і 3. літаратурны.

Выдавецкая дзейнасць супалкі «Загляне сонца і ў наша ваконца» зьяўляецца

першай спробай самай арганізацыі беларускае выдавецкае справы пасля скасавання забароны беларускага друку ў 1905 годзе. Цікава, што яшчэ і да 1905 г. якраз у Пецярбурзе быў выдадзены зборнік вершаў Я. Лучыны (Я. Няслухоўскага) «Вязанка». Выдаць яго ўдалося таму, што цензар палічыў яго як баўгарскую кніжку. Пасля скасавання забароны беларускага друку пачынае выходзіць цэлы рад газет і кніг, але толькі ў 1910 г. паўстае сталае выдавецтва, якое як зместам, так і формай сваіх выданняў, а ўрэшце — запаткаваннем перыядычнага квартальніка «Маладая Беларусь» паказала сваё разуменне справы і апраўдала свае заданні. Таму ў гісторыі нашага культурнага адраджэння праца выдавецкае супалкі «Загляне сонца і ў наша ваконца» займае пачаснае месца. Зусім слушна дзея гэтага аўтар запамкі аб 30-х угодках «Маладой Беларусі» (змяшчана ў газеце «Беларускі Голас» № 23 з 30.7.42г.) падчырківае неабходнасць бліжэйшае і дакладнае гісторычнае распрацоўкі дзейнасці гэтага выдавецтва. Ня менш цікавай зьяўляецца, нпр., і выдавецкая дзейнасць Марціна Кухты ў Вільні. Трэба спадзявацца, што хутка пастаўць для нас часы, калі гэтыя, як і іншыя, тэмы з найбольшай беларускай гісторыі будуць расследаваны. Зарукай гэтага ўжо папер зьяўляецца паўстанне Беларускага Навуковага Таварыства ў Менску й аднаўленне навуковае працы ў іншых беларускіх асяродках.

Брытанская „помач“ Чунгкінгу

Як паведамляе Лёнданскае інфармацыйнае бюро, дзяржаўны сакратар на Індыю, Амэры, рабіў захады, каб адкрыць ізноў Бірманскую дарогу. Ён заявіў, што «як толькі будуць дазваляць абставіны», непасрэдна й матэрыяльная помач кітайскім саюзнікам будзе пасылацца па Бірманскай дарозе.

Гэта называецца брытанская «помач» Чунгкінгскаму Кітаю! Тады, як Чэпкэйшэ

Ізноў антыбрытанская маніфэстацыя жанчын у Каіры

Цяпер надыйшлі новыя весты аб маніфэстацыі эгіпецкіх жанчын, якія пратэставалі супроць набору англійскіх вайсковымі ўладамі здольных да ваеннае службы эгіпцянаў. Англійцы хацелі гэтым чынам папоўніць эгіпецкую выучаную армію і ўцягнуць яе ў вайну. Як паведамляе газэта «Мэссаджэро», жанчыны з кічкамі й напісанымі плякатамі дэманстравалі даўгім паходам супроць англійцаў. Брытанскія аддзелы паліцыі быццам стралялі ў патоўп і забілі шмат дэманстрантаў. Паводле тых-жа вестак, разрухі адбыліся і ў Судане. У порце Судан быў зроблены напад на англійскіх салдатаў. Прыбыўшы наўночна-амэрыканскі карабэль з амуніцыяй быў у гэтым порце ўзарваны. Эгіпцяне ня хочучь класці галавы за інтарэсы Англіі, якая панявольвае іх край.

Турэцкія журналісты ў Нямеччыне

Дзяржаўны Намеснік Райхсляйтэр Бальдур фон Шырах прыняў нядаўна дэлегацыю турэцкіх журналістаў на чале з паслом турэцкага Нацыянальнага Сабраўня і генэральным дырэктарам турэцкае прэсы, Др. Сарнэрам. Дэлегацыя ўжо даўжэйшы час знаходзіцца ў Нямеччыне, куды яна прыехала на запрашэнне ўраду Райху.

3 усяго сьвету

На адным сходзе рабочага Камітэту Індускага Нацыянальнага Кангрэсу колішні прэзідэнт Гатэль паведаміў, што брытанскі ўрад адкінуў супрацоўніцтва Індыі, як роўнага з роўным.

Паводле вестак з Лёндану, звыш 60 прац. усіх плянтаў і фармаў гаўночнае Оуматры працуюць для патрэбы Японіі. Яны асабліва шмат дастаўляюць гуму і табакі.

У Багдадзе і ў іншых мясцоваснях Сырыі і Іраку арыштавана шмат дзяржаўных чыноўнікаў і іншых асобаў. Іх абвінавачваюць у аружным падтрыманні розных плямёнаў, якія вядуць барацьбу супроць Англіі і бальшавікоў.

У маі і чэрвені амерыканская авіябачная прамысловасць ня ўспяўніла намячанага пляну. Мала рабіць пляны, трэба мець і матэрыялы...

Ірландскі міністар-прэзідэнт дэ Валера вызначыў на 18 жніўня агульны выбары ў парламент.

Вядомы пісьменьнік Кнут Гамсун нядаўна скончыў 83 гады жыцця. З гэтай нагоды Райхскамісар Тэробовэн выслаў яму павіншавальную тэлеграму. Кнут Гамсун зьяўляецца вялікім прыяцелем Нямеччыны.

Нямечкімі падводнымі лодкамі затоплены савецкі гандлёвы карабэль, які плыў з Нью-Йорку ў Владзіваосток. Карабэль быў наладзаны ваенным матэрыялам.

У Нямеччыне ўжо звыш 200.000 дзяўчат і хлопцоў, належачых да арганізацыі Гітлераўскай моладзі, памагае ў палітых работах у часе жніва.

На Вальні эксплёатуецца 89 торфараспрацовак, у якіх працуе каля 10.000 рабочых. Выдабыццё торфу ў 1942 г аблічаецца на 500.000 тонн.

У жалезнадарожнай катастрофе каля Ляі Ляі ў Чылі забіта 22 пасажыры. Цягні. экспрэс наляцеў на таварны цягнік.

В. КРЫНСКІ

а. Міхал Баброўскі, як сьведомы беларус (заманчэньне).

Толькі пад канец панавання цара Аляксандра І расейскі ўрад пастанаўіў скончыць з поўнафільскай палітыкай і расказаў асьцярожна праводзіць русыфікатарскую дзейнасць. Цэлая чарга расейскіх псеўда-вучоных прапавала над тым, каб даказаць, што забраны край зьяўляецца «іскопні русскай землею», а беларусы, як вуніяты, так і каталікі — «істинно русскими людьми». Каб палітыцы сабе працу, яны прысвойвалі нашу мінуўшчыну і апіраліся іменна на тыя помнікі нашай старадаўняй пісьменнасці, над якімі праводзіў навуковы доследы Баброўскі.

І хаця Баброўскі ў выніку сваіх доследаў не апублікаваў яшчэ паважнейшай працы, ня было таямніцай, што ён трымаецца зусім іншых поглядаў і прыходзіць да іншых вывадаў, даказваючых апраўданасць беларускага народу, як нацыі, і самабытнасць беларускае мовы.

Зусім зразумела, што такая навуковая дзейнасць праф. Баброўскага ня была на руку расейскім казённым гісторыкам, і царская адміністрацыя шукала спосабу, каб усунуць яго ў «заціннае» месца. Трымаючы расейскі ўрад і тое, што сярод вуніацкага духавенства пачала будзіцца нацыянальная сьведомасць. Сьвецкае духавенства пачало ўнутры вуніацкае царквы энергічнае змаганьне з базальнымі ордэнам, які быў апанаваны паліка-і-лаціншчыкамі. Барацьба вялася ў

напрамку ачышчэння абрадаў ад лацінскіх уплываў і гэтым самым ад польшчыны. Баброўскі хапіў і не займаў у царкве ніякіх урадаў, апрача ганаровага становішча каноніка берасцейскае капітулы, аднак, падтрымоўваў малады адраджэнскі царкоўны рух і дамагаўся асобнае духоўнае семінарыі для вуніацкіх клерыкаў або, прынамся, навукі царкоўна-славянскае мовы ў Галоўнай семінарыі, чаго, ўрэшце, і дабіўся.

Расейскі ўрад з свайго боку рабіў захады, каб выкарыстаць адраджэнскі рух у вуніацкай царкве для русыфікатарскіх мэтаў і пакіраваў яго ў адпаведным напрамку. Такім парадкам, праф. Баброўскі з вельмі нялічнай групай сваіх прыхільнікаў апынуўся паміж двух варожых лягераў, якія стараліся яго пазбыцца, аж пакуль ён ня стаўся ахвярай правакацыі. Прэор кармелітаў «услужна» данёс віленскаму паліцмайстару змест яго прапаведзі ў кармеліцкім касцёле, дзе Баброўскі меў неасцярожнасьць лішне смела выказацца. У рэзультате, Баброўскага пазбавілі катэдры й выслалі ў Жыровіцкі мапастыр на пакуту.

У Жыровічах Баброўскі прабыў да лютага 1826 году, калі, у выніку захадаў члена Акадэмі Навук у Пецярбургу П. Кэпэна, атрымаў амністыю і быў ізноў прызначаны ў правах праф. Галоўнае семінарыі ў Вільні. У 1833 годзе семінарыя

была зачынена і праф. Баброўскі ізноў трапіў у няласку. Яго выслалі пробашчам у в. Шэрэтова, у Пружанскі павет, дзе ён і памёр 29.9.1848 г.

Вельмі характэрнымі для Баброўскага, як для беларуса, зьяўляюцца яго адносіны да справы ліквідацыі вуніі. Як ведама, а. Баброўскі падпісаўся на прылучэнне да праваслаўнае царквы толькі ў 1837 годзе і прымаў удзел у ўрачыстым акце. Польскія гісторыкі абмінаюць той факт, што Баброўскі быў сьведомым беларусам, і тут знаходзіцца перад незразумелым для іх фактам. Закінуць Баброўскаму кар'еызм або імкненьне да матэрыяльных карысьцяў няма ніякай падставы. Вязжэнны стан рабіў яго зусім незалежным у паўнаўнальна і жаланьні грэка-каталіцкімі святарамі, якія мусілі ўтрымаць і забяспечыць часта вельмі шматлікую сям'ю. Баброўскі быў зусім свабодным і незалежным. У гэтых абставінах прафэсар каталіцкае тэалёгіі мог вытрымаць пры сваёй веры і здабыцца на спіне веку на тое, на што здабыўся не адзін шэры базальнін. Зрэштай, жыццё ў глухім закутку Пружаншчыны, Шэрэтаве, ня шмат было прыяцельным Баброўскаму ад пакутавання ў нейкім манастыры. Аднак, ня гледзячы на гэта, Баброўскі прымаў удзел у ліквідацыі вуніі. Ня было тут ніякага рэлігійна-ідэалёгічнага пералому, як гэта хочучь бачыць некаторыя праваслаўныя гісторыкі. Некаторыя польскія гісторыкі тлумачаць гэта слабасьцю волі (?!). Але такая характарыстыка Баброўскага зьяўляецца звычайнай напярэжчай і вялікай крыўдай для выдатнага эўрапейскай славы вучонага. На працягу свайго жыцця ён выказаў шмат стойкасці і вытрымаласці ў перамаганні перашкодаў, каб над старасць праявіць слабасьць волі ў

гэткай паважнай справе і адступіцца ад веры толькі са страху перад рэпрэсіямі. Не! Баброўскі быў не такім. Перадусім ён быў непакісным каталіком, прафэсарам каталіцкай тэалёгіі, кандыдатам на біскупскую катэдру і аўтарам каталіцкага катэхізісу, які быў напісаны ў такім негэранцыйным духу ў адносінах да прыватна-слаўя, што каталіцкая цензура загадала яго перарабіць. На неаднажортныя прапановы падпісацца на ліквідацыю вуніі Баброўскі заўсёды адказваў катэгарычнай адмовай. Што-ж, нарэшце, яго перамагло? Перавага беларускасці над каталіцтвам. Баброўскі даў сваю згоду на ліквідацыю вуніі толькі пасля таго, як адзін з яго вучняў (гэтаксама сьведомы беларус, біскуп Зубка) пераканаў яго ў вялікіх карысьцях, якія атрымае ад гэтага адраджэнскае справа. Баброўскі прынёс свае каталіцкія перакананні ў ахвяру для дабра Бацькаўшчыны, для дабра Беларускага Народу. Ён, і шмат хто з вуніацкага духавенства, паверылі, што адарваўшыся ад каталіцтва, вуніацкая царква вызваліцца ад польскіх уплываў і станеца тым, чым была да вуніі: запраўды беларускай нацыянальнай царквой. Баброўскі сам ездзіў разам з біскупам Зубкам па эпархіі і пагаварываў вуніацкіх святароў запісваюцца на ліквідацыю вуніі, пры чым даказваў ён неабходнасць гэтага выключна нацыянальнымі момантамі. Баброўскі пераканваў, што пасля адлучэння ад каталіцтва царква вернецца да сваёй старой абрадавацы і беларускае мовы.

Але ён памыліўся. Царква сталася прыладай базальтаснай русыфікацыі. Але Баброўскі астаўся верным сваёй справе і да апошніх дзён свайго жыцця гаварыў казанні ў шэрэноўскай царкве пабеларуску.

НЯМЕЦКАЯ КРОЎ ПАСЬЛЯ 3 ГАДОЎ ПОМШЧАНА

Надзвычайны Суд у Ляслаў засудзіў паліка Язэпа Рачковяка на кару сьмерці за ўдзел у праступніцкіх выступленьнях супроць немцаў у верасьнёвыя дні. 6-га верасьня 1939 г. каля нямецкай граніцы быў зьбіты польскі самалёт. Пилёт змог выскачыць з парашутам. Каля яго сабраўся натоўп цікавых. Пилёт у шалёнай злосьці пачаў абвінавачваць адну нямецкую жанчыну, што быццам яна нямецкім лётнікам давала знак, расьцілаючы палатно. Падбураны адным польскім афіцэрам

натоўп сабраўшыся палікаў кінуўся на суседнія нямецкія двары і зьверскі забіў 21 мірных, ні ў чым непавінных сялян, жанчын і дзяцей. Галоўным зачыншчыкам і галаваром гэтага забойства быў палік Рачковяк, які страляў з рэвальверу ў немцаў і забіваў дзяўчат і дзяцей. Аб гэтым гэты падлюга пасля хваліўся нават перад сваімі сябрамі.

Калі развалілася Польшча, ён, чуючы віну, хаваўся, але нядаўна яго выкрылі ў Познані. Ён атрымаў заслужаную кару.

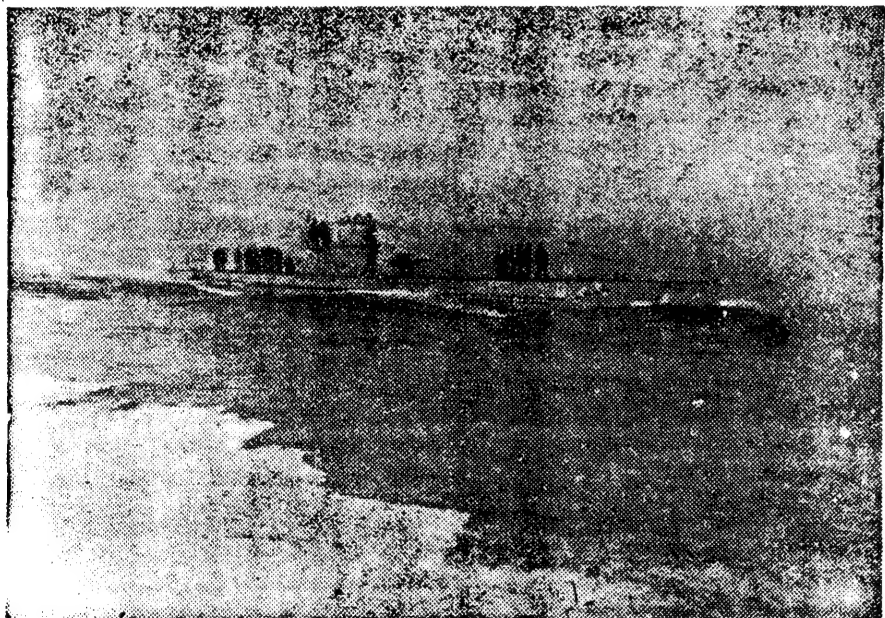
Уцёкі з Каіру жыва хачу прашмугляваць грошы ў абяцаную зямлю

Адзін з жыдоўскіх уласнікаў вялікага магазynu Цікурель у Каіры, які толькі пачаў зьбірацца да Эгіпту войска дзяржаваў, адразу ўцёк з Эгіпту ў напрамку Палестыны.

Ён ужо прайшоў мытны кантроль на Суэцкім канале. Адзін мытнік заахвочваўчы пахлопаў яго па плячы, каб пажа-

даць яму шчаслівай дарогі ў абяцаную зямлю. Мытнік пры гэтым заўважыў, што плечы жыва былі выпханы цвёрдымі прадметамі. Пры праведзенай рэвізіі аказалася, што вопратка жыва зверху да нізку была выпхана залатымі манетамі й біжутэрыяй.

ПАДВОДНАЯ ЛОДКА НА ДАЛЁКАЙ ПОЎНАЧЫ.

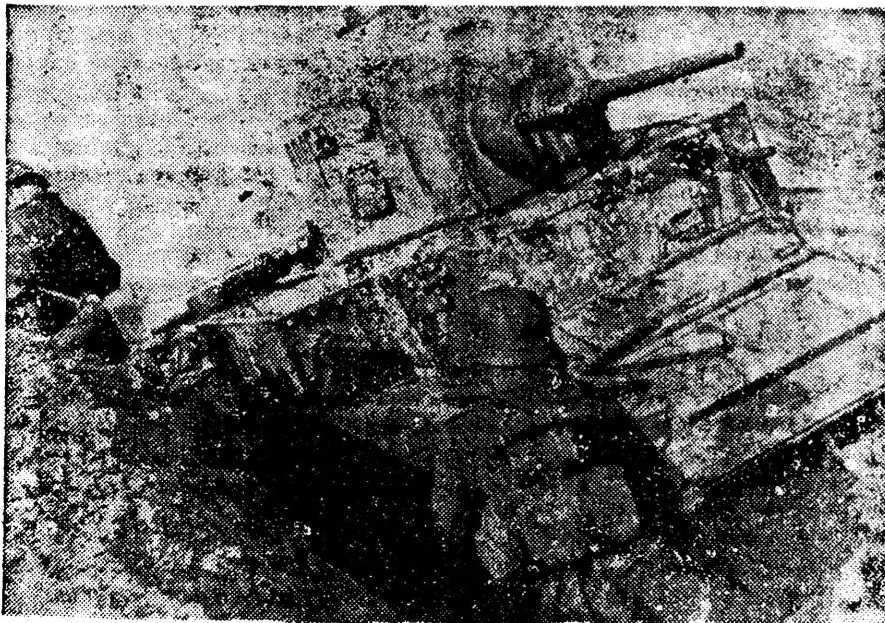
Спокойна і пэўна заплывае падводная лодка ў порт, каб напнова запасацца баявымі матэрыяламі.

Атлянтыцкі аніян апусьцеў

Партугальскае грамадства, якое з напружанай увагай сочыць за гіганцкай бараньбой нямецкіх падводных лодак супроць англіска-амерыканскага суднаходства, штодзень пазнае ўсю аграмаднасьць суднаходнае катастрофы Англіі і Амерыкі. Аб гэтым даведваюцца ў Партугаліі з расказаў вяртаючыхся дамоў маракоў, якія, плывучы з Амерыкі ў Эўропу, ня бачаць

амаль ніводнага карабля. Нялічныя караблі, якія ўсё радзей заплываюць у Лісабонскі порт, сьведчаць таксама аб тым, што мараплаваньне ўсцяж памяншаецца і што брытанскае заахаваньне ідзе па далёкім вакольным дарогам. На ўсіх марохах, піша Лісабонская газета «А воз», англіска-амерыканскае суднаходства знаходзіцца ў сьмяротнай небясьпечы.

3 БАЕЎ ЗА АРОЛ.

Ужыты бальшавікамі амерыканскі танк. Ён таксама разьбіты нямецкай зброяй.

ТАНКАВАЯ АТАКА НА ЗАНЯТУЮ БАЛЬШАВІКАМІ ВЕСКУ НА УСХОД АД КУРСКА.

Вораг заўзята барабіўся ў гэтай вёсцы. Пасьля жорсткае барацьбы вёска была здабыта. Нямецкія танкі ўжыдаюць у вёску, у якой уцякаючы вораг падпаліў амуніцыю і бензыну.

Баі на Новай Гвінэі

Рэйтэр сьцьвярджае высадку японскіх ударных войскаў у Аўстраліі.

Паклікаючыся на афіцыйныя аўстралійскія крыніцы, англіскае агенства Рэйтэр падае наступную сэнсацыйную вестку з Канбэрры. Можна верыць зьвесткам, што японцы высадзіліся з падводных лодак на розных мейсцах аўстралійскага ўзбярэжжа й схаваліся невядома дзе, каб пачаць у адпаведны момэнт акцыю. Рэйтэр выказвае ўстрымваньне, каб аб гэтай высадцы не даведаліся саюзьнікі.

З аўстралійскага боку паведамляецца аб баёх на Новай Гвінэі, у сувязі якіх з наступам высадзіўшыся нядаўна на ўзбярэжжы Папуі японскіх штурмовых войскаў, якія прабіліся ўглыб краю. Цяперашнія баі быццам адбываюцца на паўночным ўсход ад гораду Кобэка, які знаходзіцца ў горах.

Прыбыўшы ў Англію новазэляндзкі высланнік у Вашынгтоне, Нэж, тэсама заявіў аб ваенным палажэньні на Ціхім акіяне, што сытуацыя ў Новазэляндзі хоп больш пэўнай, чым некалькі месяцаў таму назад, але японцы на сушні ведаюць моцныя, а асабліва моцныя на моры. Заўзятыя баі яшчэ разьграюцца на Ціхім акіяне. Трэба супроцьстаяць ворагу, заявіў новазэляндзкі высланнік, не зважаючы на ўласную бясьпечнасьць, і не зьбіваюцца аб знаходзячыхся пад пагрозай дамінія, пі гэта будзе Новая Зэляндзія ці Аўстралія. Гэты паўны новазэляндзкі высланнік звяртаецца з гэтакімі словамі да ангельскага грамадзянства яраз у такім часе, калі ў Англіі сыяць доўгі сон аб акцыі супроць Эўропы.

Сырыя бараніцца ад брытанскага грабежніцтва

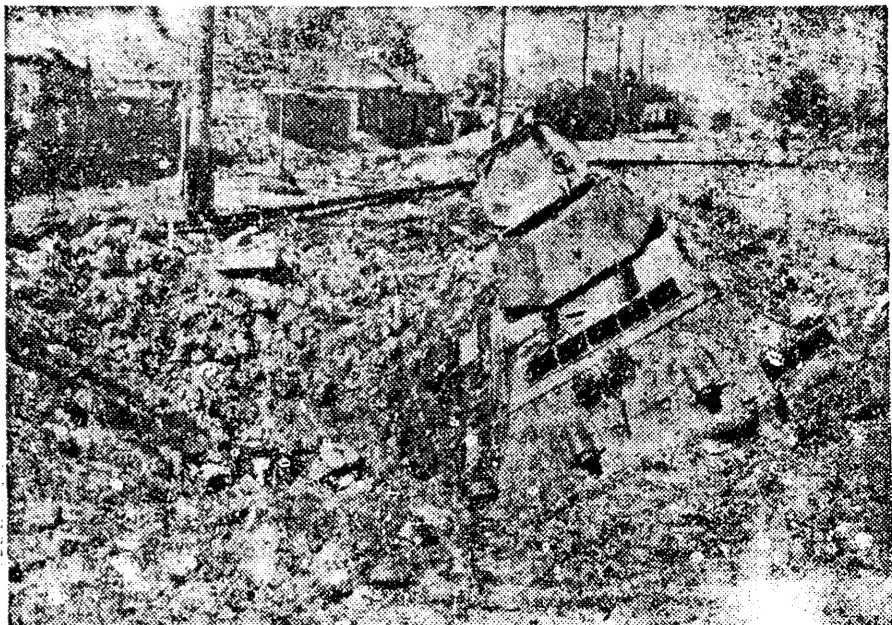
Як паведамляюць з Дамаску, брытанцы мусілі згадзіцца на дамаганьне сырыянага ўраду прызнаць сырыянскай паліцыі права кантролю транспарту, які правозіцца па брытанскіх ваенных самаходах. У абнававаньні гэтага гаворыцца, што брытанскія вайсковыя ўрады прызналі сырыянікам права гэтае права з увагі на «роўныя прыкрыя надужыцьці». Сырыянікі ўрад быў змушаны дамаганьня гэтага кантролю, відочна, дзякуючы выпадкам у Лібана, дзе брытанцы рабавалі й правозілі на ваенных самаходах запасы, прызначаныя для жыхароў. Сырыянікі ўрад гэтай мерай хоча абараніць Сырыю ад брытанскага грабежніцтва. Слабасьць брытанцаў характэрнае тое, што ангельскае галоўнае камандаваньне мусіла згадзіцца таксама на гэтае дамаганьне.

АБВЕСТКА

Згубленая легітымацыя № 785/42, выданая дня 29.7.1942 Беларускамі Камітэтам у Беластоку на імя Вярмчуна Антона, праж. у кал. Лявоніі, Кур'янскай гміны, Беластоцкага павету, у н о в а ж н я ц я.

Herausgeber und Druck: Sturmverlag G.m.b.H. Zweigniederlassung Bialystok, Lindenstr. 64, Tel. 437.

НОВЫЯ АБРАЗЫ 3 ЗДАБЫЦЦА ВАРОНЕЖУ.

Бомбы штукасоў знішчылі гэты савецкі танк у сярэдзіне гораду.